Hausjärvi
Hikiä - kirkonkylä osayleiskaavan arkeologinen inventointi 2020

Timo Jussila
Johanna Rahtola

MIKROLIITTI Oy
PIENI TEHOKAS TERÄVÄ
ARKEOLOGISET TUTKIMUKSET
TAIDOLLA VUODESTA 1988

Tilaaja: Hausjärven kunta

Sisältö

Perustiedot **2**
Yleiskartta **3**
Inventointi **4**
Historiallinen aika 4
Tulos 8
Lähteet 8
Muinaisjäännökset **9**
1 HAUSJÄRVI KIRKONKYLÄ PAPPILA 2 9
2 HAUSJÄRVI PAPPILA 3 10
3 HAUSJÄRVI KIRKONKYLÄ RÖTÖRANTA 2 JA 3 11
9 HAUSJÄRVI KETUNKIVI 12
10 HAUSJÄRVI RÖTÖRANTA S 14
Muut kulttuuriperintökohteet **15**
11 HAUSJÄRVI HAUSJÄRVI KYLÄTONTTI 15
12 HAUSJÄRVI HAUSJÄRVI PAPPILA 18
13 HAUSJÄRVI HIKIÄ KYLÄTONTTI 19
14 HAUSJÄRVI SELÄNOJA KYLÄTONTTI 21
Löytöpaikat / mahdolliset muinaisjäännökset **24**
4 HAUSJÄRVI KIRKONKYLÄ RÖTÖRANTA 5 24
5 HAUSJÄRVI KIRKONKYLÄ RÖTÖRANTA 1 24
6 HAUSJÄRVI KIRKONKYLÄ VALTARINMÄKI 25
7 HAUSJÄRVI KIRKONKYLÄ PAPPILA 1 26
8 HAUSJÄRVI KIRKONKYLÄ RÖTÖRANTA 4 27
15 HAUSJÄRVI PIETILÄ 27
Muita havaintoja **28**

Kansikuva: Hausjärven kylän kylätontti taustalla pellon takana, kuvan alalla. Pohjoiseen.

Perustiedot

Alue: Hausjärven Kirkonkylän, Hikiän ja Selänojan alueita kattavan Hiki-kirkonkylä osayleiskaavan suunnittelualue.

Tarkoitus: Selvittää alueen muinaisjäännökset ja muut arkeologiset kulttuuriperintökohteet. Työn pääpaino oli historiallisessa ajassa.

Työaika: Maastotyö touko- ja kesäkuussa 2020

Tilaaja: Hausjärven kunta.

Tekijät: Mikroliitti Oy, Timo Jussila ja Johanna Rahtola

Tulokset Alueelta tunnettiin ennestään muutama kivikautinen asuinpaikka sekä neljä yksittäisen kvartsin löytöpaikka ja pari kiviesineen löytöpaikkaa. Kvartsinlöytöpaikat on luokiteltu mahdollisiksi muinaisjäännöksiksi. Inventoinnissa tarkastettiin isojakokartoilta paikannetut vanhat talo- ja kylätontit sekä rajapisteitä. Alueen kolme vanhaa ryhmäkylätonttia (Hausjärvi, Hikiä, Selänoja) sekä Pappilan vanha tonttimaa luokiteltiin muiksi kulttuuriperintökohteiksi. Kaksi kylien välistä rajamerkkiä luokiteltiin kiinteiksi muinaisjäännöksiksi. Alueelta tunnetaan siis kaikkiaan suojelukohteina viisi muinaisjäännöstä ja neljä arkeologista muuta kulttuuriperintökohdetta.

Yleiskartta

Raportin koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta huhtikuussa 2020, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 6/2020. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia ja ne ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä

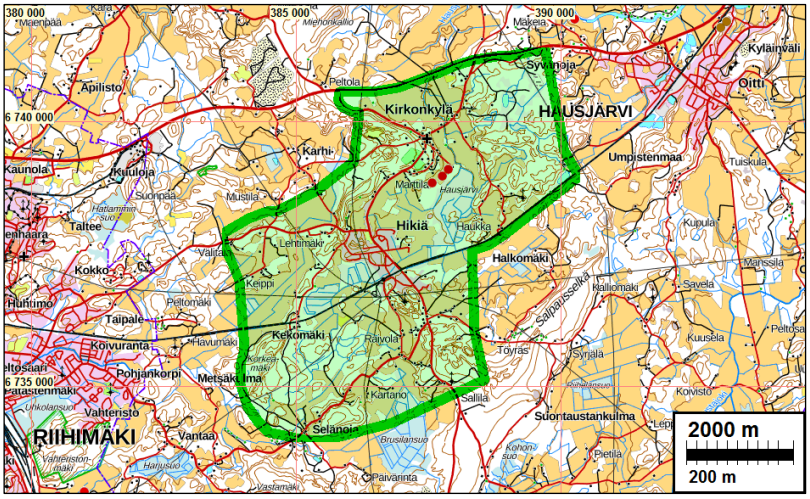

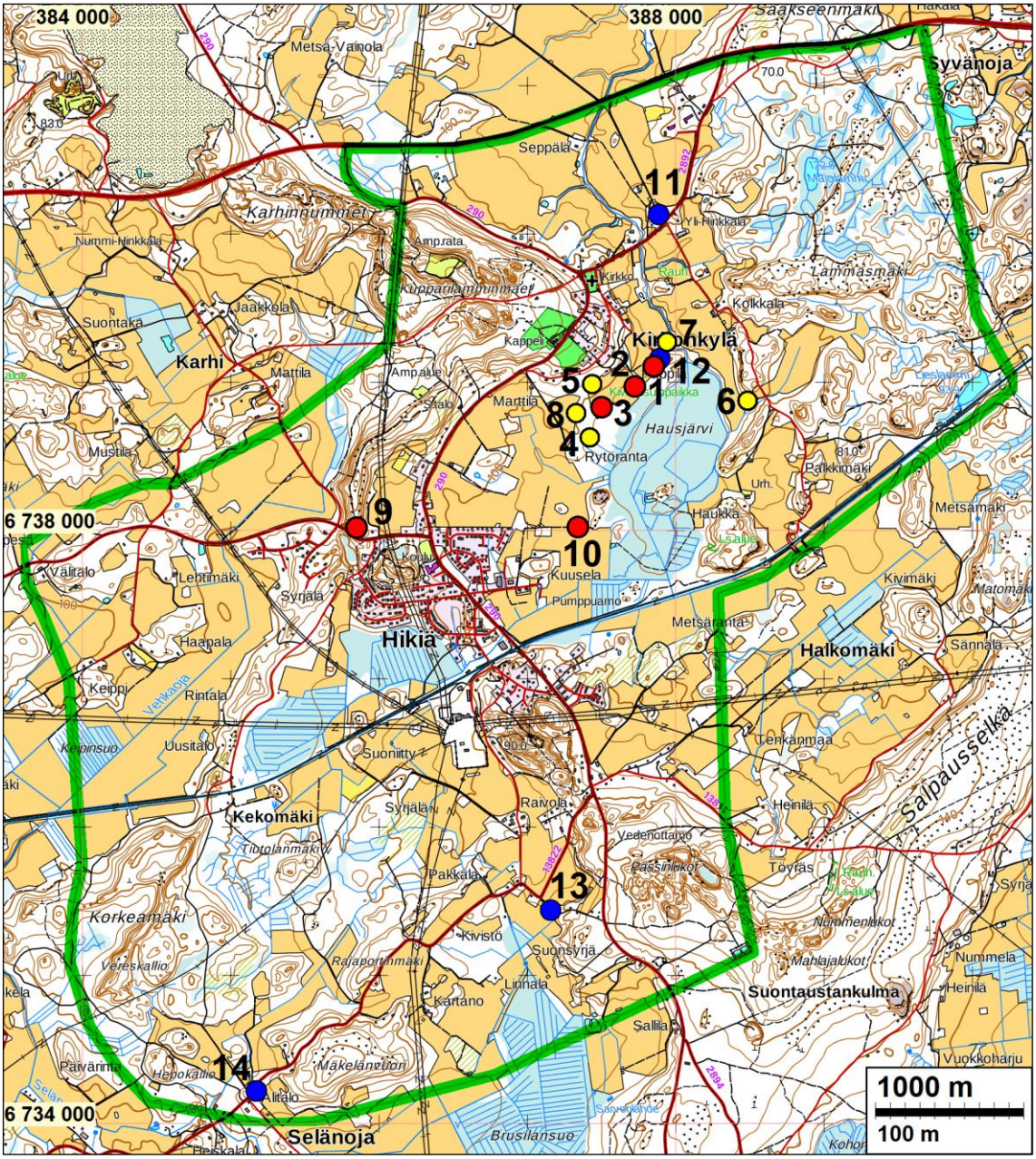

Tutkimusalueen raja vihreällä. Numerot viittaavat raportin kohdenumeroihin

Muinaisjäännös — Muu kulttuuriperintökohde (kylätontti) — Löytöpaikka (mahd. muinaisj.)

Inventointi

Hausjärven kunnalla on käynnissä Hikiä-kirkonkylä alueen yleiskaavan laatiminen. Hausjärven kunta tilasi hankkeen kaavakonsultin Tengbom Oy:n välityksellä kaavan suunnittelualueen inventoinnin Mikroliitti Oy:ltä. Maastotyön tekivät Timo Jussila ja Johanna Rahtola, työn kannalta erinomaisissa olosuhteissa. Maastotyö tehtiin pääosin toukokuussa ja varmistelevana käyntinä vielä kesäkuun lopulla, kaikkiaan kolmen päivän aikana.

Kaavoitettava alue kattaa suurimman osan vanhasta kirkonkylän alueesta (idässä ja pohjoisessa se ei ulotu koko vanhan Hausjärven kylän alueelle), sekä Hikiän ja Selänojan kylien alueesta. Alueella on inventoitu laajemmin muinaisjäännöksiä viimeksi vuonna 2000 (Jussila, Mikroliiti Oy) jolloin tarkasteltiin muinaisen Hausjärven rantoja. Vuonna 1984 Jyri Saukkonen (Museovirasto) teki Hausjärven kuntainventoinnin. Näissä kahdessa aiemmassa inventoinnissa ei tarkasteltu lainkaan historiallista aikaa. Vuonna 2014 inventoitiin suppeahko asemakaava-alue Hikiän Vehkalukkojen kohdalla (Jussila, Mikroliitti Oy). Vuonna 2015 inventointiin Hikiän sähköasemalle kaakosta tuleva voimajohtolinja (Tiainen, Mikroliitti Oy.) V. 2008 inventoitiin voimajohtolinja sähköasemalta kaakkoon ja v. 2014 sähköasemalta itään (Laulumaa, Museovirasto) ja v 2007 linja luoteeseen (Jussila, Mikroliitti Oy).

Tämän inventoinnin pääpaino oli historiallisessa ajassa, joskin silmiä pidettiin auki ja maastoa tarkasteltiin myös esihistoria mielessä – kivikaudelta rautakaudelle. Aiemmin tunnetut kohteet tarkastettiin ja kaikkien kohdalla voitiin todeta, että mitään oleellisia muutoksia aiempiin tarkastuksiin nähden ei niiden kohdalla ole tapahtunut. Niistä ei myöskään saatu uutta tietoa.

Alue kuulu ensimmäisen Salpausselän välittömään takamaastoon ja siellä on mm. yksi laaja harjujakso kuolleen jään alueineen (kuten Kupparilanmäet). Muinainen itämeri ei ole ulottunut alueelle sitten Baltiaan Jääjärvivaiheen ja varhaisen Yoldiamerivaiheen jälkeen. Hausjärvi on kuivattu 1800-1900 luvulla. Hausjärvi on ollut esihistoriallisena aikana ennen järvenlaskua korkeammalla, noin 95 m korkeustasolla, koska kyseisellä tasolla sijaitsee rantasidonnaisia kivikautisia asuinpaikkoja ja maastossa on myös havaittavissa kyseisellä tasolla – tai hieman sen alapuolella – vanhan rantatörmän jäänteitä. Muinainen Hausjärvi olisi siten ulottunut lounaassa Hikiänsuon alueelle. Kyseistä vanhaa rantatörmää inventoin v. 2002. Alueella voi sijaita nuorakeraamisia asuinpaikkoja muuallakin kuin vanhan järven rannoilta.

Inventoinnin valmisteluvaiheessa tarkasteltiin laserkeilausaineistosta laadittua viistovalovarjostetta (mml:n paikkatietoikkunassa ja Museoverkossa), josta pyrittiin paikantamaan arkeologisesti mahdollisesti mielenkiintoisia rakenteita ja maastoja. Aluetta kuvaavat vanhat kartat tarkastettiin ja niiltä paikannettiin vanhat tonttimaat, merkittävät tiet sekä myös kylien väliset rajamerkit - rajojen taitekohtiin merkityt ”råröse”:t. Nämä tarkastettiin maastossa. Kaksi vanhaa, kylien välistä rajamerkkiä todettiin muinaisjäännöksiksi. Yksi vanha, Hikiän ja Selänojan kylien metsässä sijaitseva rajaröykkiö todettiin tuulenkaadon tuhoamaksi (N 6735502 E: 385710). Muut vanhat, isojakokartoilta paikannetut kylien rajojen taitteiden rajapisteet ovat pelloissa tai rakennetuilla alueilla eikä niillä havaittu vanhoiksi rajamerkeiksi tulkittavia rakenteita.

Historiallinen aika

Alueella on neljän kylän maita: Hausjärvi, Hikiä, Selänoja ja Karhi. Karhin kylätontti jää alueen ulkopuolelle ja vain suppea alue Karhin kylän kaakkoiskolkkaa ulottuu tutkimusalueelle. Alueella on kolme vanhaa ryhmäkylätonttia: Hausjärven kylä, Hikiä ja Selänoja. Karhin vanha kylätontti jää siis kaava-alueen ulkopuolelle. Kylät on asutettu ennen 1500-lukua. Periaatteessa on mahdollista, että alueen kiinteä, maanviljelykulttuurin asutus olisi alkanut jo rautakaudella. Salpausselän takamaaston harjujen liepeiden hietamaat olisivat erinomaista maaperää alkeelliselle viljelylle. Rautakaudesta ei alueelta kuitenkaan ole saatu vielä mitään merkkejä – edes irtolöytöjä.

1700-luvun lopulla kartoitetussa ns. Kuninkaan kartastossa ja tiekartastossa on alueelle merkitty ainoastaan kylätontit eikä taloja ja asutusta siten olisi näissä kylissä ollut kylätonttien ulkopuolella Hausjärven pappilaa lukuun ottamatta. Kylissä ei olisi näiden karttojen mukaan ollut myöskään torppia vielä 1700 – luvulla. Muutoin näissä kartoissa – mm. lähialueella on torpat ja erillistalot tarkoin merkitty. Yleiskartoilta saadun käsityksen vahvistavat Selänojan ja Hikiän kylien 1780-luvulla laaditut isojakokartat, joissa ei myöskään ole taloja tai torppia kylätonttien ulkopuolella. Hausjärven kylän isojakokartta on laadittu v. 1830. Siinä on enemmän tonttimaita (torppia, itsellisiä ja yksi talotontti) kuin mitä 1700-luvun lopun kartoissa. Alueen asutus on siis tihentynyt ja laajentunut kylätonttien ulkopuolelle 1800-luvun alkupuolella ja siitä lähtien.

Inventoinnissa Hausjärven kylän isojaon aikaisista tonttimaista ainoastaan vanha kylätontti (joen molemmin puolin) sekä Pappila katsottiin ”vanhoiksi”, muut Hausjärven isojakokartan tontit 1800-luvulla syntyneiksi talojen paikoiksi. Ne kaikki ovat edelleen käytössä ja asuttuja eikä alueella muissakaan kylissä ole ennen 1960 lukua autioituneita vanhoja tontteja. Vanhat ryhmäkylät ovat kuitenkin edelleen ulkoisilta olemuksiltaan suurimmilta osin ”vanhan näköisiä” ja säilyneitä, joskin asutus niillä on alkuperäisestä harventunut ja osa tonttimaista on pusikoitunut, osa taasen modernia, hoidettua pihamaata. Vanhat ryhmäkylätontit katsottiin muiksi kulttuuriperintökohteiksi

Alueen halki kulkee merkittävä vanha valtatie: tie Helsingistä Hämeenlinnaan. Kyseinen tie on ollut käytössä päätienä (paikoin hieman oikaistuna) 1950 luvulle saakka. Vanha tie on haaraantunut Hausjärven kirkolla (ja myös sen lounaispuolella Karhin kautta kulkevana) pohjoiseen Hämeenlinnaan ja koilliseen Kärkölään ja Hollolaan. Vanhan tien alueelle sijoittuvat vähäiset täysin hävinneet (oikaistut) osuudet Hikiän keskustan tuntumassa ovat jääneet myöhemmän rakentamisen alle. Muutoin vanha tie on edelleen käytössä. Merkkejä fossiloituneesta vanhasta tiestä ei havaittu vähäisten mutkien oikaisujen kohdilla.

Kartalle on merkitty vanhat tonttimaat punaisella ja lisäksi sinipunaisella Hausjärven v. 1830 isojakokartalle merkityt uudemmat tonttimaat.

Vanha Helsinki-Hämeenlinna tie ja tie Hollolaan on merkitty sinisellä. Tien linjaus on otettu 1780 – 1830 isojakokartoilta.

Tutkimusalueen raja vihreällä.

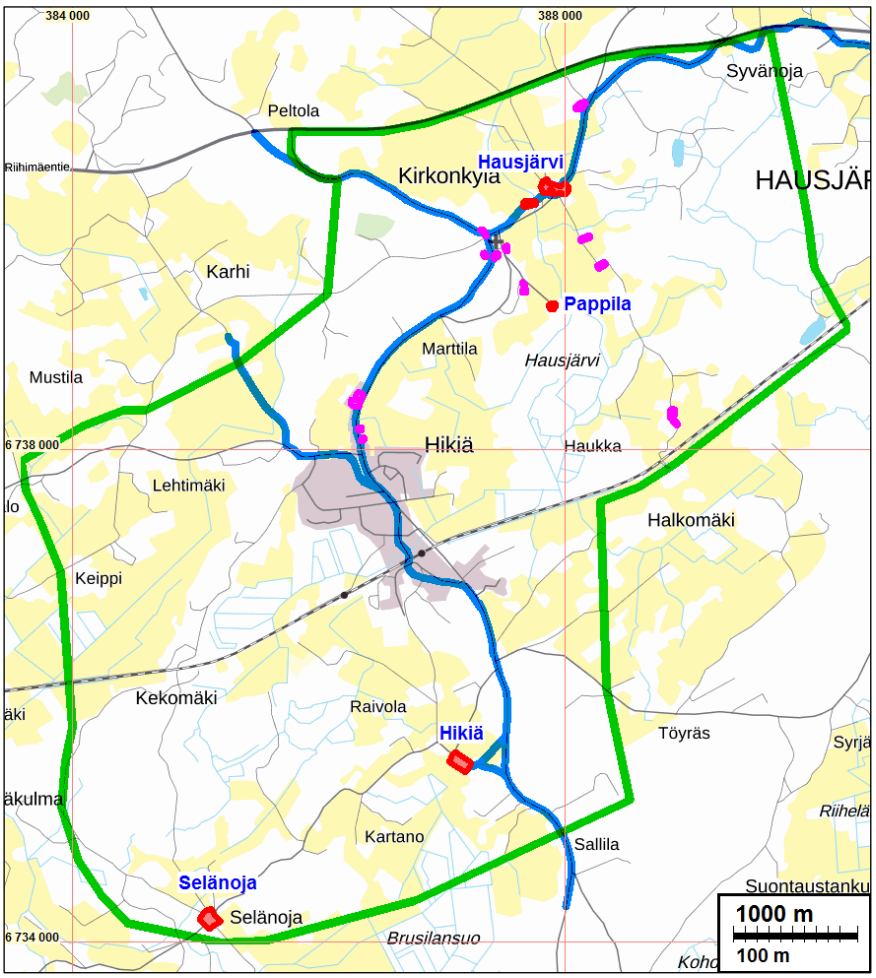

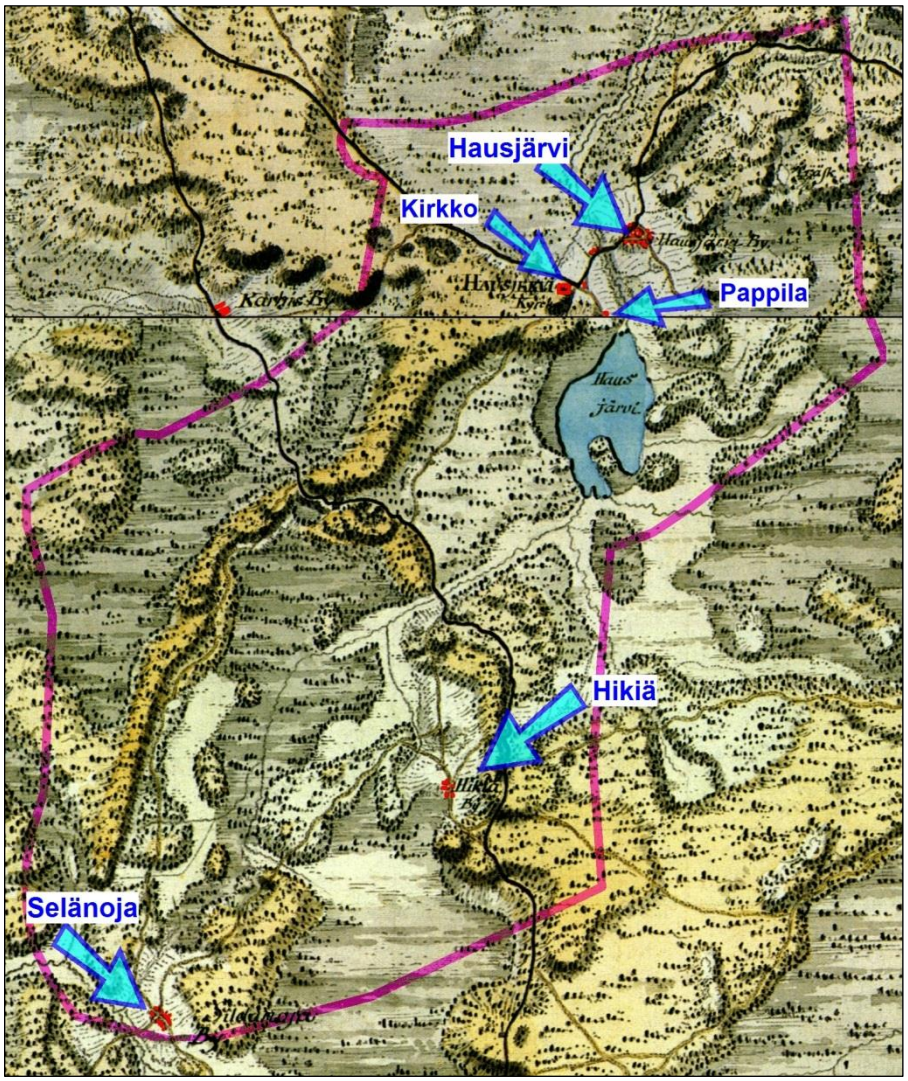

Ote ns. Kuninkaankartastosta 1796 – 1805 (kartoitus alkanut jo aiemmin). Päälle piirretty tutkimusalueen raja (karkeasti) sinipunaisella ja kylät on osoitettu nuolin ja tekstin.

Alla Hausjärven vanhat tontit punaisella ja nuoremmat (1830) sinipunaisella, vanha tie sinisellä.

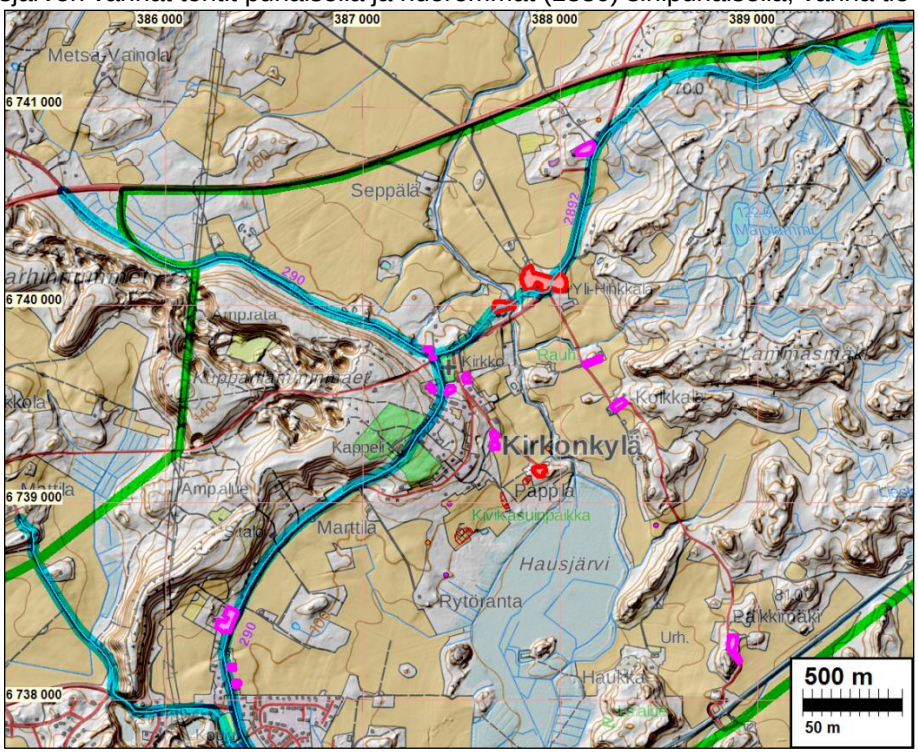

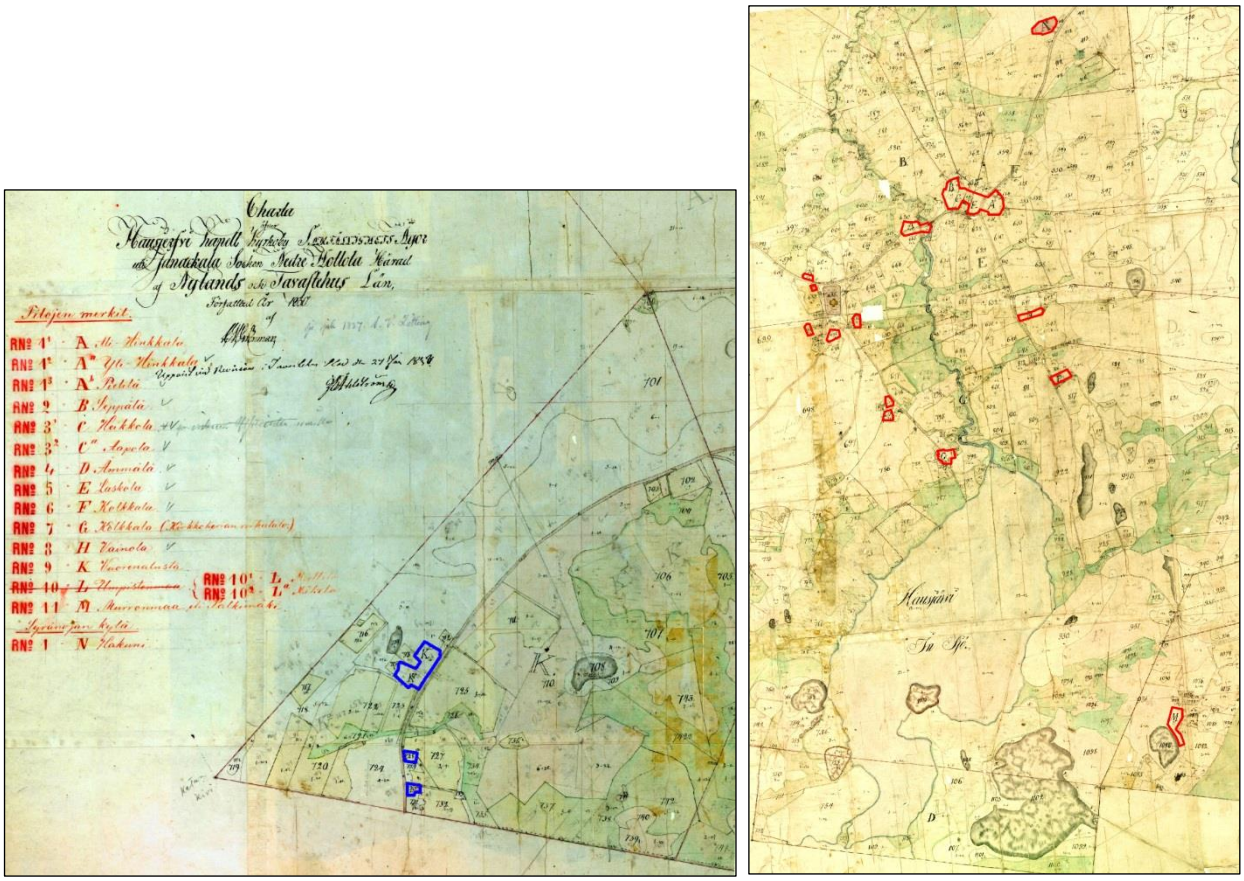

Otteet Hausjärven kylän isojakokartasta v. 1830. Nämä otteet ovat ns. konseptikartasta. Tonttimaat on vahvistettu päälle sinisellä (vas.) ja punaisella (oik.).

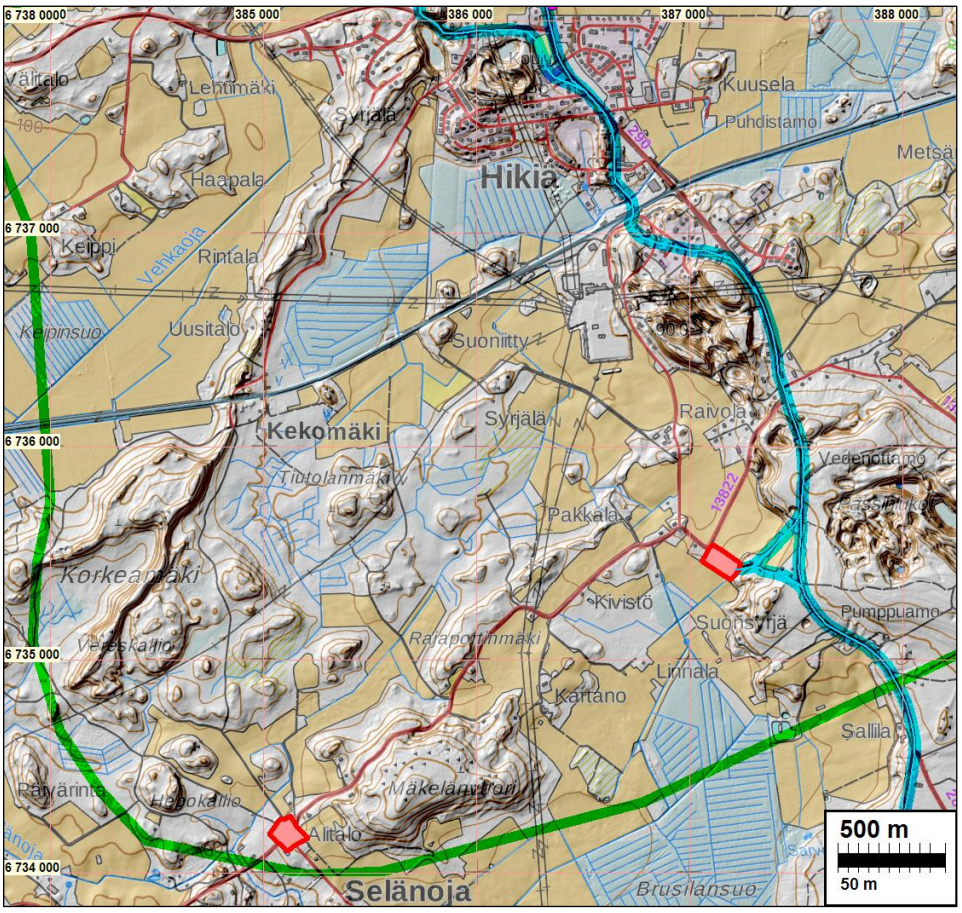

Selänojan (vas. alhaalla) ja Hikiän vanhat kylätontit punaisella. Vanha tie sinisellä.

Tulos

Alueelta tunnettiin ennestään muutama kivikautinen asuinpaikka sekä neljä yksittäisen kvartsin löytöpaikka ja pari kiviesineen löytöpaikkaa. Kvartsinlöytöpaikat oli luokiteltu mahdollisiksi muinaisjäännöksiksi. Inventoinnissa tarkastettiin isojakokartoilta paikannetut vanhat talo- ja kylätontit sekä rajapisteitä. Alueen kolme vanhaa ryhmäkylätonttia (Hausjärvi, Hikiä, Selänoja) sekä Pappilan vanha tonttimaa luokiteltiin muiksi kulttuuriperintökohteiksi. Kaksi kylien välistä rajamerkkiä luokiteltiin kiinteiksi muinaisjäännöksiksi. Alueelta tunnetaan siis kaikkiaan suojelukohteina viisi muinaisjäännöstä ja neljä arkeologista muuta kulttuuriperintökohdetta.

2.7.2020

Timo Jussila

Lähteet

Alanen, Timo ja Kepsu, Saulo, 1989: Kuninkaan kartasto Suomesta 1776–1805. SKS.

Boneij J ja Jack J.G. 1783: Charta övfer Sällenoja bys Ägör Belägne i Tavastehus Län Nedre Hollola Härad Janakala Socken och Hausjärfi Capell.

Boneij J. 1786: Geometrisk Charta öfver Hikie Byss Ägor Belägne i Tavastehus Län Nedre Hollola Härad Janakala Socken och Hausjärfi Capell.

Grenman A.W. 1830: Charta öfver Hausjärfvi Kapell, Kyrkoby Samfällighetets Ägor uti Janakkala Socken Nedre Hollola Härad af Nylands och Tavastehus Län.

Harju & Lappalainen (toim.) 2010: Kuninkaan tiekartasto Suomesta 1790. SKS, AtlasArt.

Jussila 2000: Hausjärven esihistoriallisten muinaisjäännösten inventointi. Mikroliitti Oy

Jussila 2007: Hikiä-Vanaja voimajohtolinjan muinaisjäännösinventointi Hausjärvellä, Janakkalassa ja Hämeenlinnassa. Mikroliitti Oy

Jussila 2014: Hausjärvi Hikiä Vehkalukkoasemakaavoitettavan alueenmuinaisjäännösinventointi. Mikroliitti Oy

Laulumaa Vesa 2008: Arkeologinen inventointi Hikiä – Forssa 400 + 110 kV:n voimajohtohankkeen alueella. Museovirasto.

Laulumaa Vesa 2014: Hikiä (Hausjärvi) - Orimattila, 400+110kV voimajohtojen hankealueen arkeologinen inventointi

Peruskartta 2133 04, 1964. 2044 03, 1960. 2044 06, 1960. Maanmittauslaitos.

Pitäjänkartta, Hausjärvi 1842. Maanmittauslaitos.

Saukkonen Jyri: Hausjärven muinaisjäännösinventointi.

Senaatinkartta, vuoden 1872 mittaus XII, 30. Vuoden 1886 mittaus XII, 29. Maanmittauslaitos.

Tiainen 2015: Mäntsälä – Hausjärvi. Kapuli – Hikiä110 kV voimajohtolinjanmuinaisjäännösinventointi. Mikroliitti Oy.

Topografinen kartta 1:20 000, 2133 04, 1940. 2044 03, 1945 ja 2044 06, 1945. Maanmittauslaitos

Muinaisjäännökset

1 HAUSJÄRVI KIRKONKYLÄ PAPPILA 2

Mjtunnus: 86010004
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: kivikautinen
Laji: asuinpaikka

Koordin: N: 6739105 E: 387854 Z: 96 ±1 m

Tutkijat: Saukkonen J 1983 inventointi

Löydöt: KM 21763:1, 8 kpl, kvartsi-iskoksia ja 4 kpl, palanutta luuta. Saukkonen J 1983, Kynnetyltä pellolta.

Sijainti: Paikka sijaitsee Hausjärven kirkosta 0,7 km SE. Pappilan päärakennuksesta 40-50 m lounaaseen.

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Asuinpaikka sijaitsee Pappilan päärakennuksesta 40 - 50 metriä lounaaseen, pellolla. Pelto laskee loivasti kohti etelää Hausjärven vanhaa rantatörmää. Maaperä paikalla on hiekkaa. Löydöt paikalta ovat kvartsi-iskoksia ja palanutta luuta.

2020: pelto oraalla, ei katsottu tarkemmin.

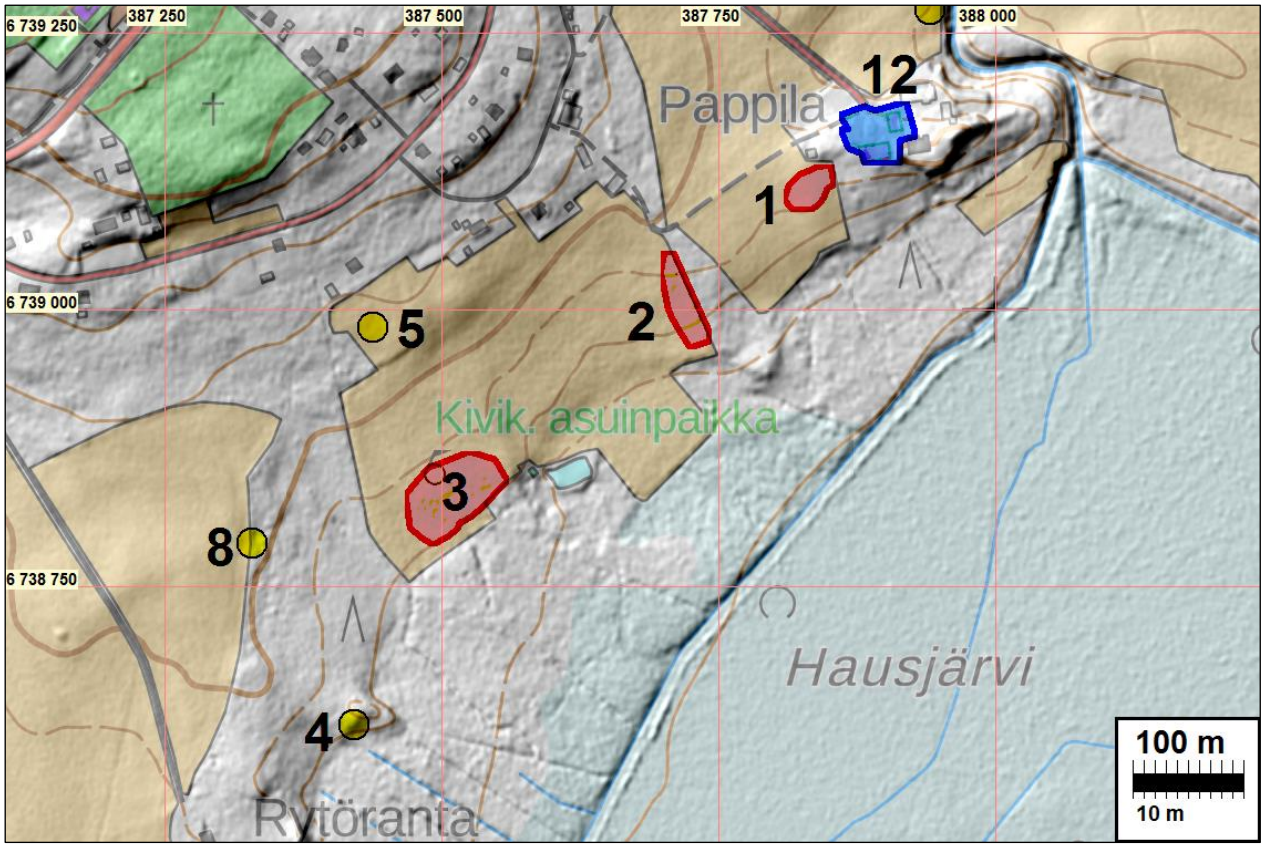

Asuinpaikka taustalla oikealla pellon reunassa. taustalla pappilan rakennuksia.

2 HAUSJÄRVI PAPPILA 3

Mjtunnus: 86010007
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: kivikautinen
Laji: asuinpaikka

Koordin: N: 6738971 E: 387728 Z: 95 ±1 m

Tutkijat: Jussila T 2000 inventointi

Löydöt: KM 32305:1, 64 g, 10 kpl, kvartsi-iskoksia, Jussila T 2000, diar. 30.11.2000, kynnetystä pellosta.

Sijainti: Paikka sijaitsee Hausjärven kirkosta 0,8 km S, vanhasta Pappilasta 250 m SW.
Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: asuinpaikka sijaitsee Pappilasta 250 m lounaaseen, muinaisen rantatörmän päällä pellolla. Peltokynnöksestä löytyi kvartsi-iskoksia. Maaperä paikalla on hiekkaa.

Jussila 2000:
Mukanani paikalla oli Heikki Matiskainen. Muinaisen rantatörmän päältä, pellon kulmasta löytyi n. 25 m matkalta kvartseja kynnetystä pellosta. Maaperä törmän laella on hiekka, joka muuttuu savisemmaksi ylempänä ja lännempänä. Kaivoin useita koekuoppia pellon itäpuolelle metsän reunaan, mutta saamatta mitään havaintoja esihistoriasta. Metsän kohdalla maaperä muuttuu taas savisemmaksi ja rantatörmä epämääräisemmäksi kaartuen etelään. Paikan itäpuolella on muinainen, asuinpaikan tasoa hieman alavampi niemeke, joka lienee ollut juuri ja juuri kuivilla vedenpinnan ollessa asuinpaikan kohdalla törmän juuren tienoilla. Ilmeisesti kostea paikka ei ole kelvannut asuinpaikaksi, vaan se rajoittunee nykyisen pellon alueelle.

Rahtola 2020: Metsän puolelle tein muutaman koekuopan jossa ei mitään merkkejä muinaisjäännöksestä. Pellon pinnasta ei havaintoja – oraalla.

Kartta s. 9

Asuinpaikkaa pellon reunassa ja vanha rantatörmä.

3 HAUSJÄRVI KIRKONKYLÄ RÖTÖRANTA 2 JA 3

Mjtunnus: 86010005
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: kivikautinen
Laji: asuinpaikka

Koordin: N: 6738831 E: 387501 Z: 96 ±1 m

Tutkijat: Jussila T 2000 inventointi, Saukkonen J 1983 inventointi

Löydöt: KM 21767, 9 kpl, saviastian paloja, Saukkonen J 1983, Kynnökseltä 2 m alalta.

Sijainti: Paikka sijaitsee Hausjärven kirkosta 0,8 km S. Hausjärven luoteisrannalta.
Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Asuinpaikka sijaitsee kuivatun Hausjärven luoteisrannalla pellolla. Se muodostuu kahdesta löytöpesäkkeestä, jotka ovat noin 100 m päässä toisistaan. Paikka on vanhalla rantatörmällä. Maaperä on hiekkaa. Löydöt paikalta ovat saviastianpaloja (nuorakeramiikkaa), kvartsi-iskoksia ja palanutta luuta.

Jussila 2020: Ei uusia havaintoja.
Paikka on ollut alun perin nimeltä Rötöranta. Alueen eteläpuolella oleva talo on v. 1960, 1974, 1984 ja 1989 peruskartoilla nimellä Rötöranta ja samoin kiinteistörekisterissä. Jostain syystä myöhemmällä maastokartalla sen nimeksi on laitettu Rytöranta, mikä on erehdys, koska kiinteistörekisterissä kyseinen, 1950-luvulla perustettu talo on aina ollut ja on edelleenkin Rötöranta-nimellä. Muinaisjäännösrekisteriin paikkojen alkuperäinen nimi on sitten muutettu Rötörannasta virheellisesti Rytörannaksi. Ehdotan, että kohteen nimeksi palautetaan alkuperäinen ja oikea "Rötöranta".

Kartta s. 9

9 HAUSJÄRVI KETUNKIVI

Mjtunnus:
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: historiallinen
Laji: rajamerkki

Koordin: N: 6738018 E: 385849

Tutkijat: Jussila & Rahtola. 2020 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hausjärven kirkosta 2,3 km lounaaseen.
Huomiot: Rahtola 2020: Ketunkivi on rajakivi Hausjärvi-Hikiä-Selänoja-Karhi kylien rajalla. Rajapiste on merkitty 1705 Karhin kartalle ja nimetty siinä Ketunkiveksi ("Kätunkivi"), samoin 1820 Hausjärven kylän isojakokartalle ja v. 1786 Hikiän isojakokartalle. Rajakivi on suuri siirtolohkare aivan harjun reunalla. Kiven päällä on kaiverrus - 1789 ja "linnunjalkakaiverrus". Sitä ei nyt itse jäkäläpeitteen takia nähty. Nyt erottui kiven päällä, toisessa kohdin kaiverrus KT 1916. Toisessa kohdassa kivessä on ontto metallipultti, joka saattaa olla vanha kiintopiste tms.
Kivestä on hyvä kuvaus netissä, osoitteessa:
https://www.akiranta.com/www.akiranta.com/30733;jsessionid=7E3C38110B42F909F4FFDC1A86F7DDEF

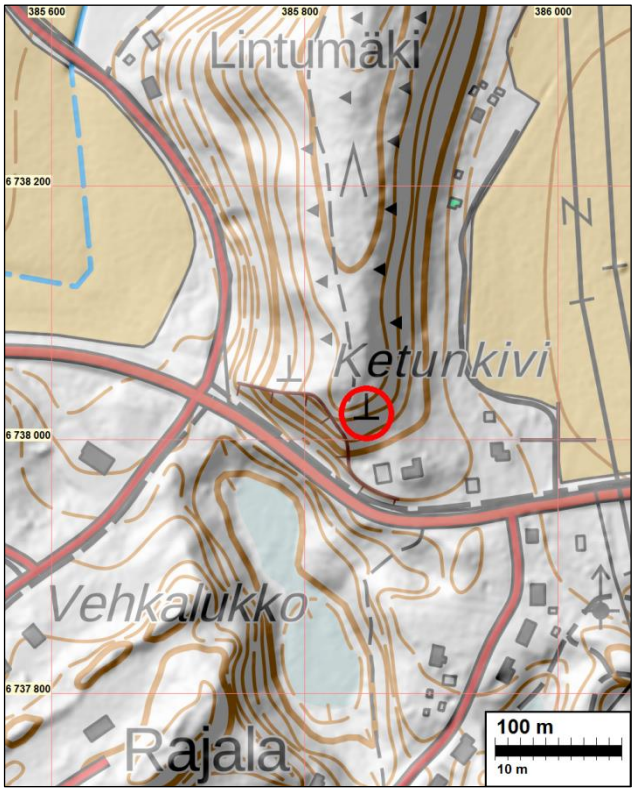

Oikealla ote v. 1705 Karhin kylän kartasta. Ketunkivi siinä alhaalla. Alla suurennos siitä.

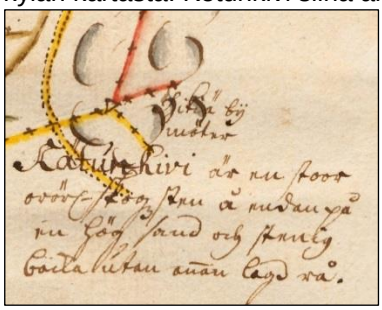

Rajakivi eri suunnista

Kiveen hakattu rautarengas

10 HAUSJÄRVI RÖTÖRANTA S

Mjtunnus:
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: historiallinen
Laji: raja: rajamerkki

Koordin: N: 6738021 E: 387341

Tutkijat: Jussila & Rahtola. 2020 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hausjärven kirkosta 1,7 km etelään.
Huomiot: Rahtola 2020: Hausjärven ja Hikiän kylien rajan taitekohdassa oleva rajamerkki, ilmeisesti kylärajamerkki. Se on myös Rötörannan tilan rajalla. Rajamerkki on pellon ja peltotien välisellä kaistaleella . Siinä on reunuskivet, joiden keskellä on pystykivi. Sammaloituneiden reunuskivien päälle kasattu pienempiä kiviä. Ilmeisesti pellosta raivattuja. Museoviraston ohjeistuksen (Niukkanen 2009, HIKI-opas) mukaan vanhat kylien väliset rajamerkit ovat muinaisjäännöksiä. Tämän konstruktion iästä ei ole tietoa, mutta sitä voi pitää vanhana ja siten muinaisjäännöksenä.

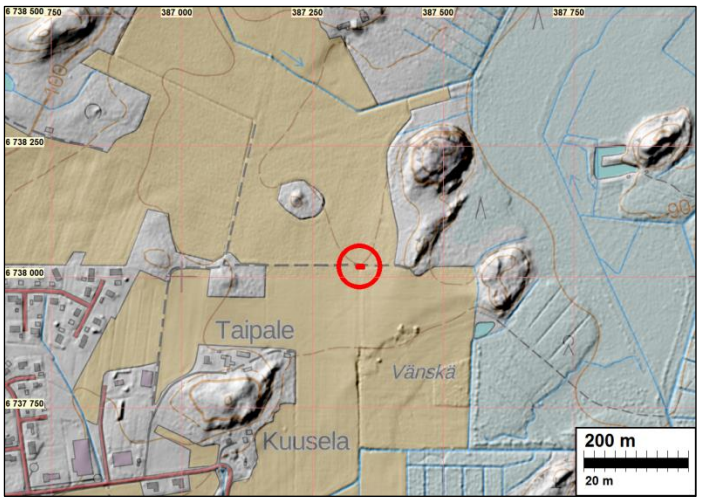

Oikealla ote v. 1830 isojakokartasta, siinä kyseinen rajamerkki on osoitettu punaisella ympyrällä.

Rajamerkki. Siihen on päälle heitelty pellosta kiviä.

Muut kulttuuriperintökohteet

11 HAUSJÄRVI HAUSJÄRVI KYLÄTONTTI

Mjtunnus:
Status: muu kulttuuriperintökohde (S)
Ajoitus: historiallinen
Laji: asuinpaikka: kylätontti

Koordin: N: 6740131 E: 387885

Tutkijat: Jussila & Rahtola. 2020 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hausjärven kirkosta 0,6 km koilliseen.
Huomiot: Hausjärven kylässä mainitaan asutuksen yleisluettelossa kuusi (tai 7) taloa v. 1539 - 1710. Isojakokartalla v. 1830 kylässä on 11 taloa (A-N), joissa muutamassa useampi tila. 1700-luvun lopulla laaditussa kuninkaan kartastoon on merkitty laaja kylätontti sekä sen länsipuolella, joen toisella puolella talo ja erikseen Pappila. Kirkon luona, teiden risteyksessä on yksittäinen "punainen piste" joka saattaisi olla krouvi tms. Torppia ja muita taloja ei ole kylän alueelle merkitty. Vuonna 1830 kartoitetussa isojakokartassa taloja on useita. Kylätontilla on viisi taloa (tonttia) ja sen länsipuolella, joen toisella puolen yksi. Nämä sekä Pappila lienevät kylän 1700-luvulle

ulottuvat ja vanhimmat asutukset. Muut isojakokartan tontit tulkitsen nuoremmiksi, 1800-luvun alussa, osin kenties isossajaossa syntyneiksi.

Hausjärven vanha kylätontti on ollut varsin intensiivisessä käytössä eli melko tiiviisti rakennettuna 1900-luvun puoleen väliin. Nyt sen alueella on muutama talo ja rakennuskanta on harventunut ja vanha tonttimaa on länsi-lounaisosastaan pusikoitunut. Alueella saattaisi olla joissain paikoin sellaisia arkeologisesti kohtuullisen säilyneitä osia, joissa voisi olla maan alaisia jälkiä vanhimmasta asutuksesta.

Vanha Hikiä-Kärkölä tie on kylätontin kohdalla oikaistu 1950 luvulla. Hylätty tie on ylittänyt joen. Tien kohta joessa ja sen varsilla tarkastettiin maastossa mutta mitään rakenteita vanhasta sillasta ei ole säilynyt ainakaan maan pinnalle näkyvästi.

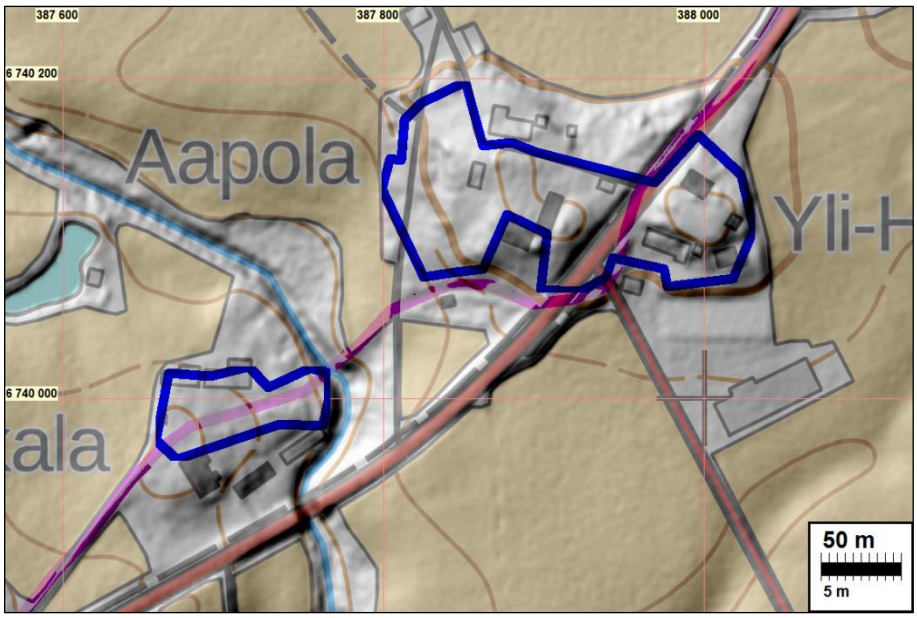

Vanha tonttimaa rajattu sinisellä. Vanha tie sinipunaisella

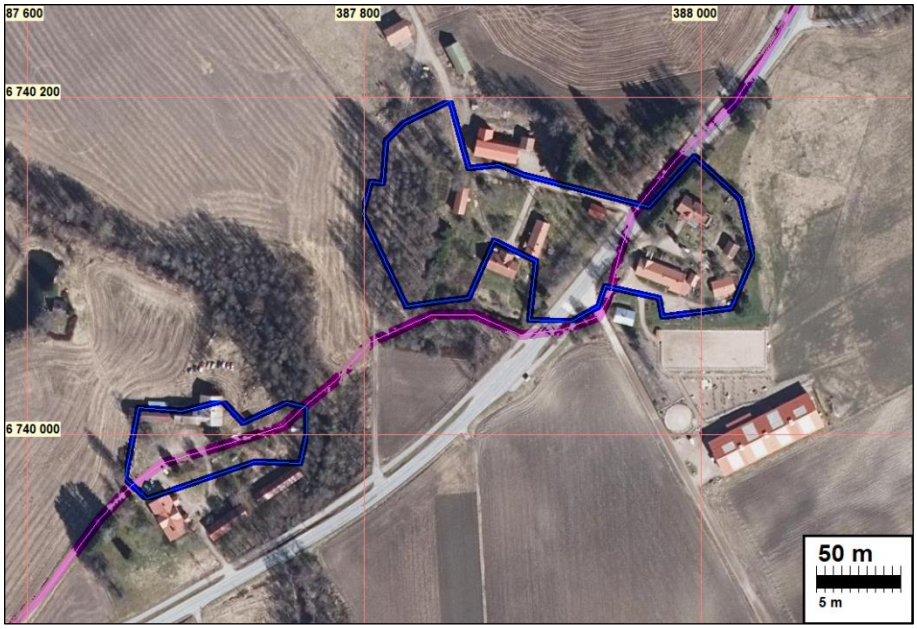

Vasemmalla ote isojakokartasta 1830, oikealla senaatinkartasta 1872 (kylätontti yläreunassa)

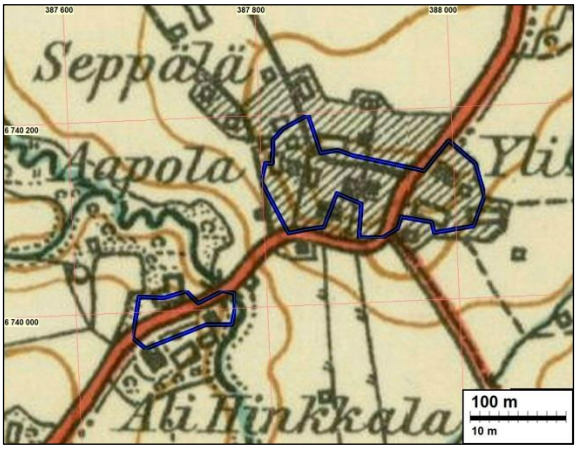

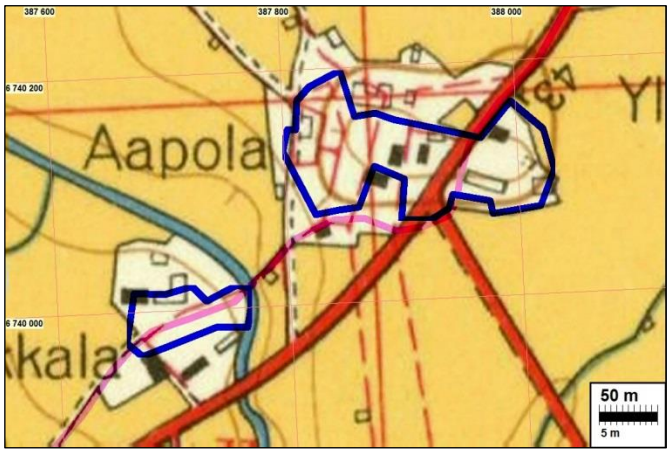

Ote v. 1944 topografisesta kartasta ja v. 1964 peruskartasta. Vanha tonttimaa on piirretty päälle sinisellä.

Vanhan kylätontin luoteisreunalta itään.

12 HAUSJÄRVI HAUSJÄRVI PAPPILA

Mjtunnus:
Status: muu kulttuuriperintökohde (S)
Ajoitus: historiallinen
Laji: asuinpaikka: talotontti

Koordin: N: 6739157 E: 387893

Tutkijat: Jussila & Rahtola 2020 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hausjärven kirkosta 0,7 km kaakkoon.
Huomiot: Pappila on merkitty 1700-luvun lopulla laadittuun kuninkaankarttaan ainoana kylätontin ulkopuolisena tonttimaana (ja lisäksi kirkon vieren risteyksen pieni punainen piste). Hausjärvi muodostettiin Janakkalan kappeliksi vuonna 1611 ja pitäjän ensimmäinen kirkko rakennettiin vuonna 1661. Seurakunta itsenäistyi vuonna 1855. Hausjärven puukirkko on rakennettu 1789 (lähde Wikipedia). Tässä inventoinnissa ei selvitetty koska seurakuntaan tuli pappi ja pappila. Periaatteessa on siis mahdollista, että Pappilan tonttimaa on peräisin 1600-luvulta. Alue on varsin rakentamatonta ja sen miljöö on säilynyt vanhakantaisena. Alueella saattaisi olla joissain paikoin sellaisia arkeologisesti kohtuullisen säilyneitä osia, joissa voisi olla maan alaisia jälkiä vanhimmasta asutuksesta.

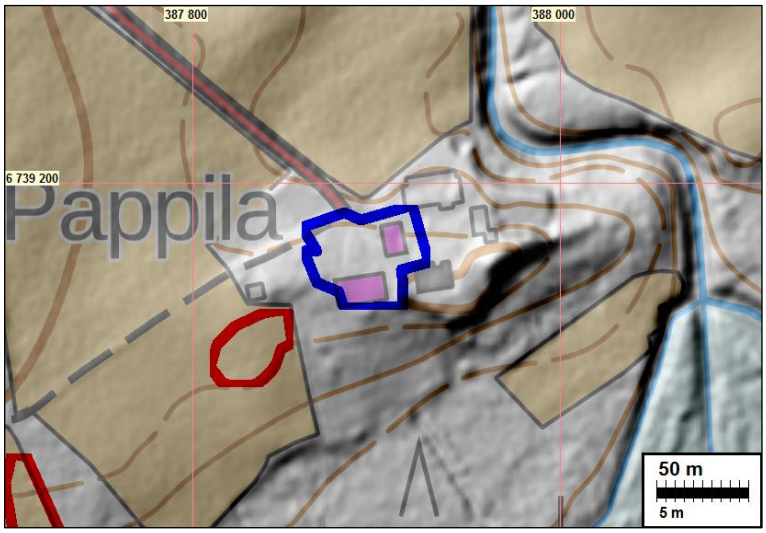

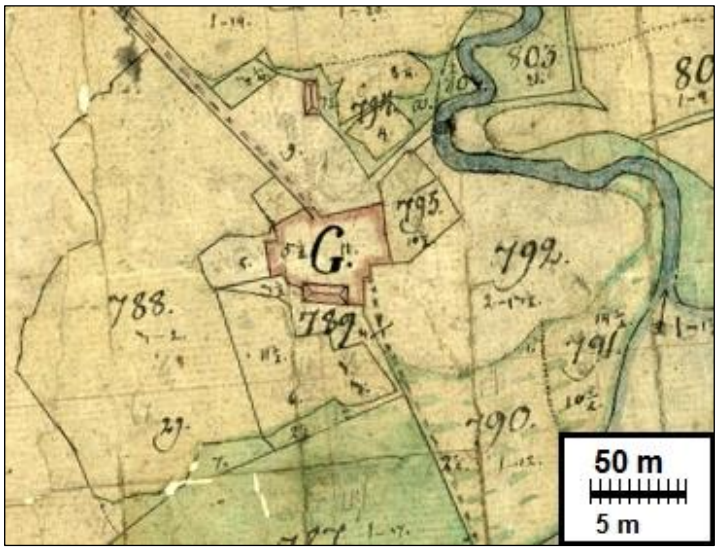

Ote v. 1830 isojakokartasta.

Ote v. 1944 topografisesta kartasta ja v. 1964 peruskartasta

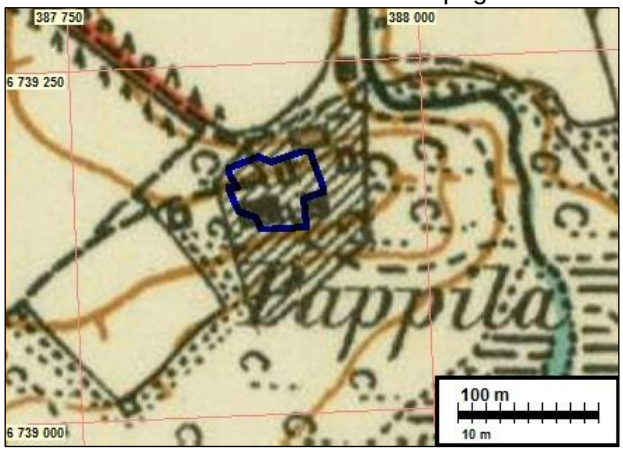

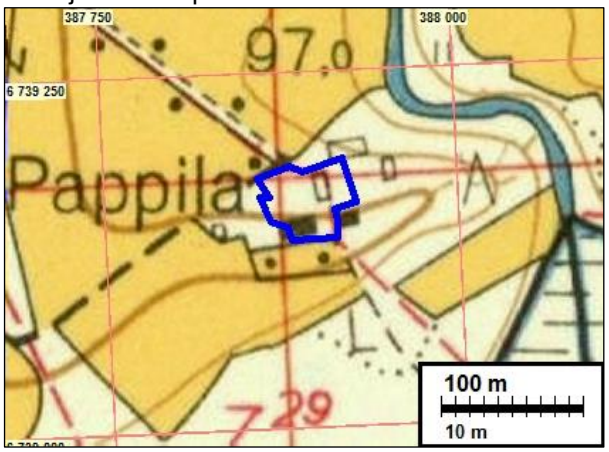

Pappilaa koillisesta.

13 HAUSJÄRVI HIKIÄ KYLÄTONTTI

Mjtunnus:
Status: muu kulttuuriperintökohde (S)
Ajoitus: historiallinen
Laji: asuinpaikka: talotontti

Koordin: N: 6735439 E: 387156

Tutkijat: Jussila & Rahtola 2020 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hausjärven kirkosta 4,3 km etelään.

Huomiot: Hikiän kylässä mainitaan asutuksen yleisluettelossa kuusi (tai mahdollisesti 7, luettelon tulkinnasta riippuen) taloa v. 1539 - 1710. Isojakokartalla v. 1786 kylässä on 5 taloa, jotka kaikki sijaitsevat samalla kylätontilla. Muualla kylässä ei ole isojakokartalla eikä kuninkaankartastossa ole taloja tai torppia.

Hikiän vanha kylätontti on ollut varsin intensiivisessä käytössä eli melko tiiviisti rakennettuna nykypäiviin saakka. Isojaon jälkeen tontti on "levinnyt" itään. Länsiosa vanhasta tonttimaasta on peltona, mutta alunperinkin tontiksi merkityn alueen itäosat ovat saattaneet olla ryytimaata ja talot lienevät sijainneet tonttimaan itäosassa. Alueella saattaisi olla joissain paikoin sellaisia arkeologisesti kohtuullisen säilyneitä osia, joissa voisi olla maan alaisia jälkiä vanhimmasta asutuksesta.

Alla vasemmalla ote 1786 isojakokartasta ja oikealla ote 1872 senaatinkartasta.

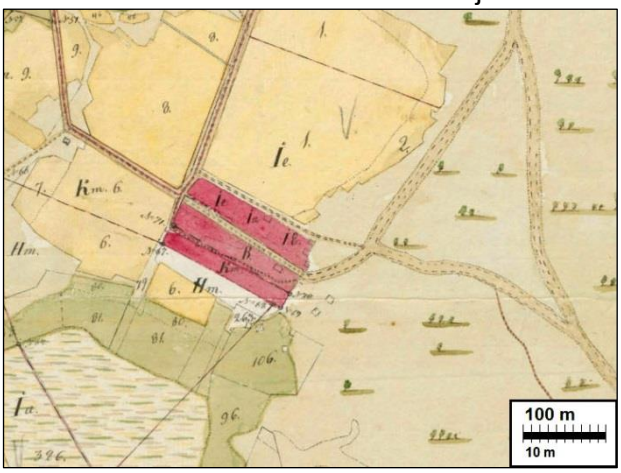

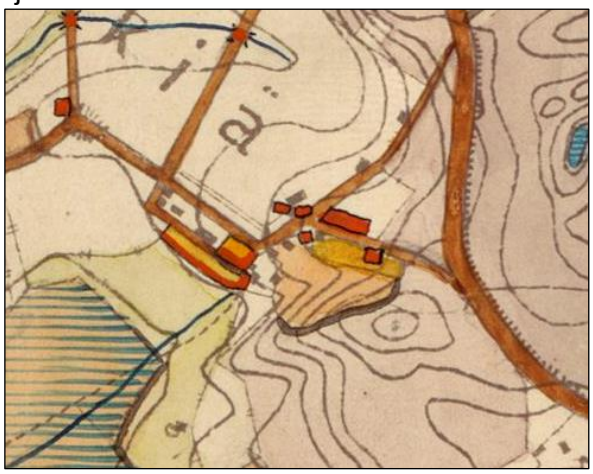

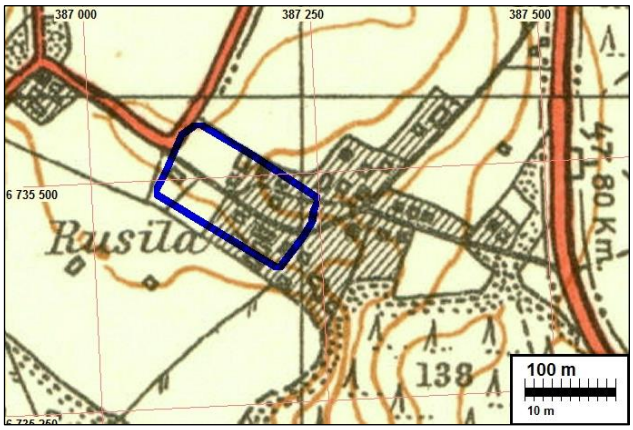

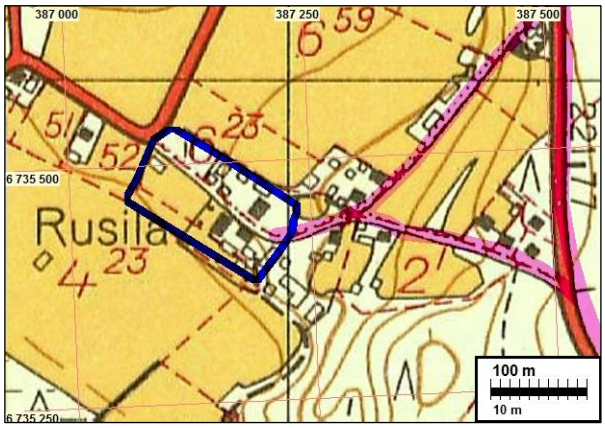

Vasemmalla ote topografisesta kartasta v. 1940 ja peruskartasta 1960.

Kylätonttia länsiluoteesta itäkaakkoon..

14 HAUSJÄRVI SELÄNOJA KYLÄTONTTI

Mjtunnus:
Status: muu kulttuuriperintökohde (S)
Ajoitus: historiallinen
Laji: asuinpaikka: talotontti

Koordin: N: 6734193 E: 385101

Tutkijat: Jussila & Rahtola 2020 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hausjärven kirkosta 6,0 km etelään.

Huomiot: Selänoja kylässä mainitaan asutuksen yleisluettelossa yksi talo v. 1539 ja 1700-luvun alussa neljä. Isojakokartalla v. 1784 kylässä on 8 tonttia, ja taloja neljä, jotka kaikki sijaitsevat samalla tiiviillä kylätontilla. Muualla kylässä ei ole isojakokartalla eikä kuninkaankartastossa taloja tai torppia.

Selänojan vanha kylätontti on ollut varsin intensiivisessä käytössä eli melko tiiviisti rakennettuna 1900-luvun loppupuoliskolle saakka. Nyt kylätontin alue on harvaan rakennettua ja sen 1900-luvun lopulla purettu pohjoisosa pusikkoinen. Alueella saattaisi olla joissain paikoin sellaisia arkeologisesti kohtuullisen säilyneitä osia, joissa voisi olla maan alaisia jälkiä vanhimmasta asutuksesta.

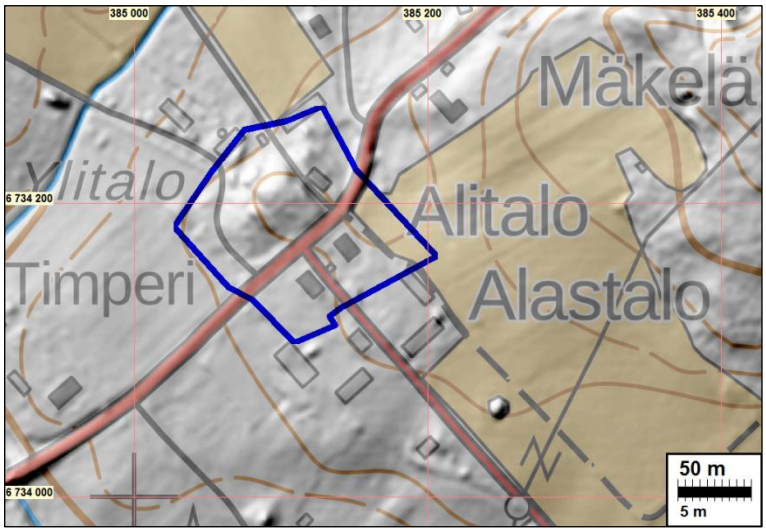

Ote Selänojan isojakokartasta 1784 (konseptikartta).

Ote senaatinkartasta v. 1884.

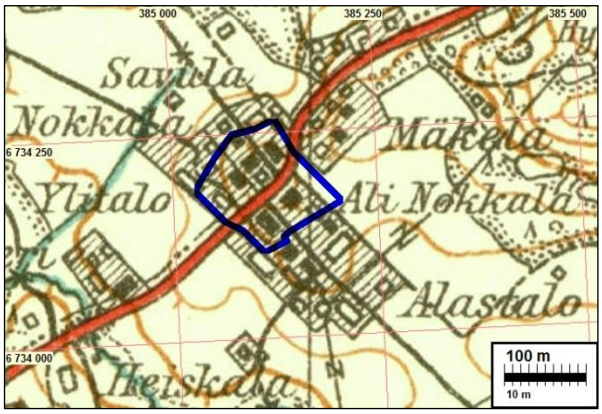

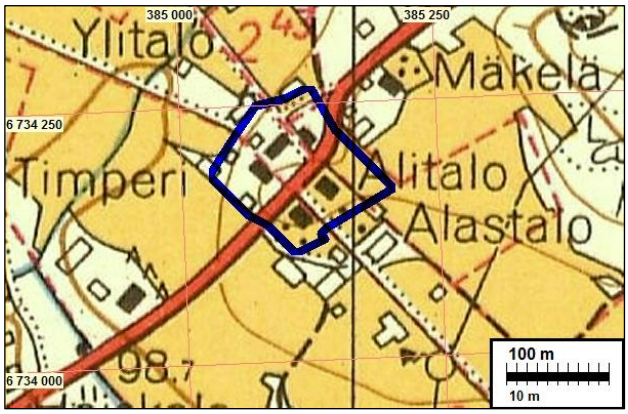

Ote topografisesta kartasta v. 1945 ja peruskartasta v. 1960

Löytöpaikat / mahdolliset muinaisjäännökset

4 HAUSJÄRVI KIRKONKYLÄ RÖTÖRANTA 5

Mjtunnus: 86000006
Status: mahdollinen muinaisjäännös
Ajoitus: kivikautinen
Laji: asuinpaikka

Koordin: N: 6738625 E: 387421

Tutkijat: Jussila T 2000 inventointi

Löydöt: KM 32306:1, 15 g, 1 kpl, kvartsi-iskos, Jussila T 2000, diar. 30.11.2000, koekuopasta.

Sijainti: Paikka sijaitsee Hausjärven kirkosta 1,1 km S, Rytörannan talosta 160 m NE.
Huomiot: Jussila 2000:
Paikalla on tasanne korkean muinaisrantatörmän päällä. Tasanteen itäpuolella on muinainen niemi, joka on varsin kivinen ja lohkareinen. Tasanteen laki ja loiva etelään laskeva törmä on kivetöntä hiekkamaata. Tasanne on ollut etelään aukeavan pienen lahdekkeen rannassa, jossa ranta on kaartunut lännessä etelään, jossa se muuttuu kiviseksi. Lahdekkeen pohjoisranta on ollut n. 50 m leveä rantakaistale. Kauempana tasanteen reunasta maaperä muuttuu hienoaineksisemmaksi ja kivisemmäksi. Tein 23.11.00 sateisessa ja varsin hämärässä säässä paikalle useita koekuoppia, joista yhdestä, aivan em. niemekkeen tyvestä, löysin kvartsi-iskoksen, muuten täysin kivettömästä kuopasta. On mahdollista, mutta ei aivan varmaa, että paikalla on kivikautinen asuinpaikka.

Jussila 2020:
Paikan tarkasti Johanna Rahtola. Hän teki alueelle useita koekuoppia mutta mitään havaintoja esihistoriasta ei tullut. Alue lehtomaista metsää. Voisi pitää löytöpaikkana.

Huom: paikka ollut alunperin nimeltä Rötöranta. Alueen eteläpuolella oleva talo on v. 1960, 1974, 1984 ja 1989 peruskartoilla nimellä Rötöranta. Jostain syystä myöhemmällä maastokartalla sen nimeksi on laitettu Rytöranta, mikä on erehdys, koska kiinteistörekisterissä kyseinen, 1950-luvulla perustettu talo on aina ollut ja on edelleenkin Rötöranta-nimellä. Muinaisjäännösrekisteriin paikkojen alkuperäinen nimi on sitten muutettu Rötörannasta virheellisesti Rytörannaksi. Ehdotan, että kohteen nimeksi palautetaan alkuperäinen ja oikea "Rötöranta".

Kartta s. 9

5 HAUSJÄRVI KIRKONKYLÄ RÖTÖRANTA 1

Mjtunnus: 86000003
Status: mahdollinen muinaisjäännös
Ajoitus: kivikautinen
Laji: asuinpaikka

Koordin: N: 6738984 E: 387438 Z: 101 ±1 m

Tutkijat: Saukkonen J 1983 inventointi

Löydöt: KM 21765, 1 kpl, kvartsi-iskos, Saukkonen J 1983, Kynnetyltä, hiekkaperäiseltä pellolta.

Sijainti: Paikka sijaitsee Hausjärven kirkosta 0,7 km S. 700 m Hausjärven kirkolta etelään.
Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Kvartsi-iskoksen löytöpaikka sijaitsee Hausjärven vanhalla rantatörmällä, pellolla.
Kuulunee muiden saman alueen löytöpaikkojen ja asuinpaikkojen kanssa samaan yhteyteen. Tarkemmat tutkimukset ja selvitykset puuttuvat.Löytöpaikka tasaista maastoa, eteläpuolella loiva rinne. Vaikutti siltä, että tämä olisi Hausjärven vanha (ylempi) rantatörmä.

Jussila 2020:
Pelto oli oraalla, ei katsottu tarkemmin. Yksi kvartsi - jonka laadusta ei ole tietoa eli varmaa näkemystä siitä onko sitä isketty - moreenimaaperäisestä pellosta ei mielestäni antaisi aihetta mahdollinen muinaisjäännös statukselle. Paikka sopisi paremmin (epämääräiseksi) löytöpaikaksi ja varmaksi löytöpaikaksi vasta kun kvartsi on arvioitu uudestaan.

Huom: paikka ollut alunperin nimeltä Rötöranta. Alueen eteläpuolella oleva talo on v. 1960, 1974, 1984 ja 1989 peruskartoilla nimellä Rötöranta. Jostain syystä myöhemmällä maastokartalla sen nimeksi on laitettu Rytöranta, mikä on erehdys, koska kiinteistörekisterissä kyseinen, 1950-luvulla perustettu talo on aina ollut ja on edelleenkin Rötöranta-nimellä. Muinaisjäännösrekisteriin paikkojen alkuperäinen nimi on sitten muutettu Rötörannasta virheellisesti Rytörannaksi. Ehdotan, että kohteen nimeksi palautetaan alkuperäinen ja oikea "Rötöranta".

Kartta s. 9

6 HAUSJÄRVI KIRKONKYLÄ VALTARINMÄKI

Mjtunnus: 86000002
Status: mahdollinen muinaisjäännös
Ajoitus: kivikautinen
Laji: asuinpaikka

Koordin: N: 6738876 E: 388484 Z: 96 ±1 m

Tutkijat: Saukkonen J 1983 inventointi, Jussila T 2000 inventointi

Löydöt: KM 21764, 2 kpl, kvartsi-iskoksia, Saukkonen J 1983, pellosta.

Sijainti: Paikka sijaitsee Hausjärven kirkosta 1,3 km SE. Valtarinmäen eteläpuolen pellolta.
Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Kahden kvartsi-iskoksen löytöpaikka on kuivatun Hausjärven itärannalla, muinaisrantatörmällä, Valtarinmäen eteläpuolella olevalla pellolla. Kvartsit on löydetty noin 100 m:n päästä toisistaan. Paikka on topografialtaan varsin sovelias kivikautiseksi asuinpaikaksi, mutta tarkemmat tutkimukset ja selvitykset puuttuvat.

Jussila 2000: Pelto oli sängellä käydessäni paikalla syksyllä 2000. En havainnut mitään pellon pinnassa, vähäisistä paljaista maaläikistä. Paikalla on muinaisrantatörmä, paikka on entisen Hausjärven rannassa, purouoman suun pohjoisrannalla, jyrkän mäen alla. Topografisesti varsin sopiva paikka kivikautiselle asuinpaikalle.

Jussila 2020: pelto oraalla, ei katsottu tarkemmin. Pari kvartsia - joiden laadusta ei ole tietoa, sitä ovatko todella iskettyjä - moreenimaaperäisestä pellosta ei mielestäni antaisi aihetta mahdollinen muinaisjäännös statukselle. Voisi pitää löytöpaikkana.

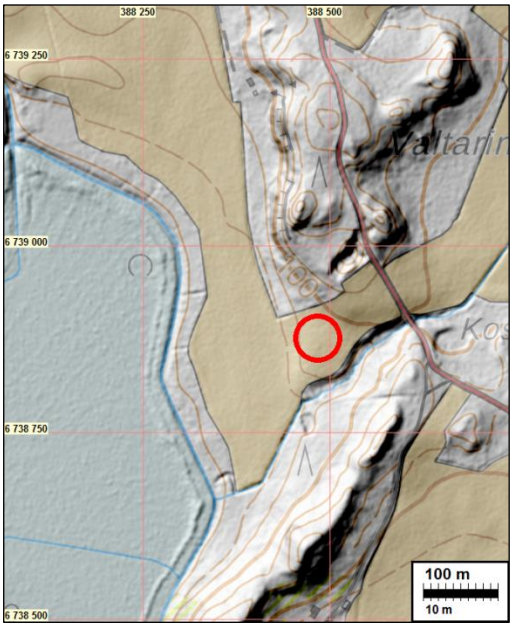

7 HAUSJÄRVI KIRKONKYLÄ PAPPILA 1

Mjtunnus: 1000018922
Status: löytöpaikkapaikka
Ajoitus: kivikautinen
Laji: löytöpaikka

Koordin: N: 6739271 E: 387941, paikannus ±100 m

Tutkijat: Saukkonen J 1983 inventointi

Löydöt: KM 20591, 1 kpl, kourutaltta. Löytänyt Eino Sarjanen Hausjärven kirkonkylästä, seurakunnan maalta v. 1960 - 62. Esine tuli pinnalle joen perkauksessa suoritetussa maan tasauksessa.

Sijainti: Paikka sijaitsee Hausjärven kirkosta 0,6 km SE. Arvioidut koordinaatit. Pappilan navetasta n 200 m pohjoiseen ja n. 5 m joesta.

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Kourutaltan (KM 20591) löytöpaikka sijaitsee pappilan navetalta noin 200 m pohjoiseen ja Hausjoesta noin viiden metrin päässä. Esine löydettiin joen perkauksen yhteydessä suoritetussa maan tasauksessa. Vuoden 1982 inventoinnissa paikalla ei havaittu mitään mainittavaa.
2020: pelto oraalla, ei katsottu tarkemmin. Mahdollisesti alun perin veteen hukattu esine.

Kartta s. 9

8 HAUSJÄRVI KIRKONKYLÄ RÖTÖRANTA 4

Mjtunnus: 86000004
Status: löytöpaikka
Ajoitus: kivikautinen
Laji: löytöpaikka

Koordin: N: 6738789 E: 387329 Z: 101 ±1 m

Tutkijat: Schulz E.L. 2015 tarkastus, Saukkonen J 1982 inventointi

Löydöt: KM 21768, 1 kpl, kvartsi-iskos, Saukkonen J 1982, Pellolta.

Sijainti: Paikka sijaitsee Hausjärven kirkosta 0,9 km S. Hausjärven luoteispuolelta.
Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Kvartsi-iskoksen löytöpaikka sijaitsee Hausjärven luoteispuolella vanhalla järven rantatörmällä, pellolla. Kuulunee muiden saman alueen löytöpaikkojen ja asuinpaikkojen kanssa samaan yhteyteen. Tarkemmat tutkimukset ja selvitykset puuttuvat.

Kesän 2015 tarkastuksessa (Schulz E-L.) paikalla ei havaittu kiinteää muinaisjäännöstä. Peltoa viljellään edelleen, ja sen muokkauskerroksen alla maaperä on hienoa hiekkaa, jossa ei havaittu kulttuurimaan aiheuttamia värjäytymiä. Yhdessä kairausnäytteessä metsän puolella oli hiekan ja mullan rajalla vähän hiilen kappaleita.

Jussila 2020:
Pelto oli oraalla, ei katsottu tarkemmin. Yksi kvartsi - jonka laadusta ei ole tietoa eli ovanko isketty - moreenimaaperäisestä pellosta ei mielestäni antaisi aihetta mahdollinen muinaisjäännös statukselle. Paikka sopisi paremmin epämääräiseksi löytöpaikaksi ja varmaksi löytöpaikaksi vasta kun kvartsi on arvioitu uudestaan.

Huom: paikka ollut alunperin nimeltä Rötöranta. Alueen eteläpuolella oleva talo on v. 1960, 1974, 1984 ja 1989 peruskartoilla nimellä Rötöranta. Jostain syystä myöhemmällä maastokartalla sen nimeksi on laitettu Rytöranta, mikä on erehdys, koska kiinteistörekisterissä kyseinen, 1950-luvulla perustettu talo on aina ollut ja on edelleenkin Rötöranta-nimellä. Muinaisjäännösrekisteriin paikkojen alkuperäinen nimi on sitten muutettu Rötörannasta virheellisesti Rytörannaksi. Ehdotan, että kohteen nimeksi palautetaan alkuperäinen ja oikea "Rötöranta".

Kartta s. 9

15 HAUSJÄRVI PIETILÄ

Mjtunnus:
Status: löytöpaikka
Ajoitus: kivikautinen
Laji: löytöpaikka

Koordin: N: 6740931 E: 388197

Tutkijat: Saukkonen J 1982 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hausjärven kirkosta 1,5 km koilliseen.
Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Olkapääkirveen (KM 7677) löytöpaikan sijaintitiedot ovat ristiriitaiset, ja annettu tieto perustuu vuoden 1982 inventointiraportin päätelmiin. Esine on löytynyt vuonna 1919 kirkonkylä Pietilän talon metsämaalta santakuopasta. tarkkaa löytöpaikkaa ei siis tiedetä.

Muita havaintoja

Laserkeilausaineistossa alueen harjuilla ja moreenimäillä näkyy lukuisia pyöreitä 3-10 m kokoisia kuoppia. Periaatteessa sellaiset voisivat olla mm. hiilihautojen jäänteitä tai muita arkeologisesti mahdollisesti mielenkiintoisia maarakenteita. Lisäksi alueen harjuilla on erikokoisia suppakuoppia ja kuopanteita, mutta ne kyllä erottuvat hyvin ihmistekoisista.

Näitä ”pieniä pyöreitä” kuoppia tarkastettiin maastossa runsaat puolen kymmentä. Kaikki tarkastetut kuopat osoittautuivat nykyaikaisiksi (ovat alle satavuotiaita, monet aivan tuoreita) maanottokuopiksi tai ns. maankoetuskuopiksi ja jotkut ison siirtolohkareen ympärille kaivetuksi kuopiksi kun siirtolohkare sitten porattu ja louhittu pois. On merkille pantavaa, että alueella ei näyttäisi olevan tervahautoja eikä myöskään hiilimiiluja vaikka alueen maaperä niille mainiosti soveltuisi.

Pari esimerkkiä:

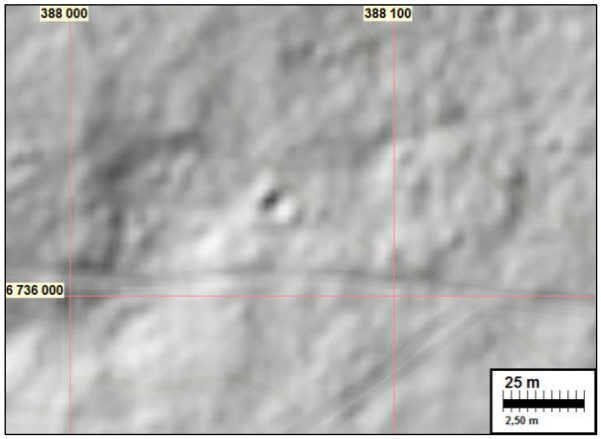

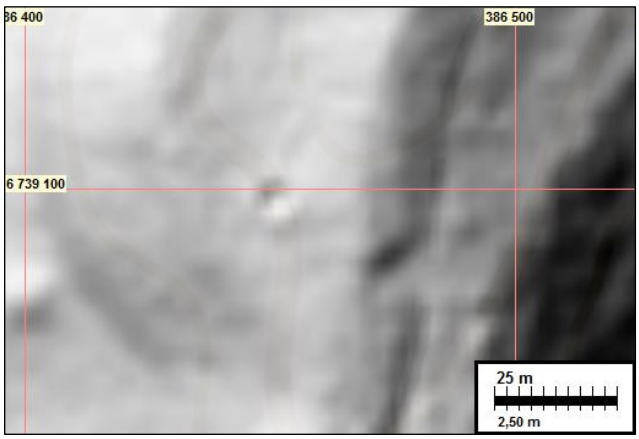

Kuoppa Hikiän taajaman kaakkoispuolella, Pässinlukkojen pohjoispuolella (6736027, 388065) ja toinen Kirkonkylän Vuorenmäellä (6739099,38645). Alla maastossa otetut kuvat kuopista.

Kuoppa jossa hajotetun siirtolohkareen jätteitä. Kaivamisen jäljet ovat ”teräviä” ja sortumattomia, eikä maannosta ole, joten kuoppa ei ole kovin vanha,

Nelisivuinen ja jyrkkäseinäinen ”tavallinen” kuoppa kivikkoisessa maastossa ja kaivettu maa on kasana vieressä. Ilmeisesti ns. maankoetuskuoppa.